ZAZNAMENAL
PETER WOHLLEBEN
Ze života buků
KAZDA

Ze života buků

Zapsal

PETER WOHLLEBEN

KAZDA

Tato publikace obsahuje odkazy na webové stránky třetích stran, za jejichž obsah nepřebíráme žádnou odpovědnost. Tento obsah totiž nepřijímáme jako svůj vlastní, ale pouze odkazujeme na stav webových stran v době prvního vydání této publikace.

Elektronické vydání:

Vydalo Nakladatelství KAZDA, s.r.o.
Všechna práva vyhrazena.
Datum poslední aktualizace: srpen 2025
ISBN: 978-80-7670-264-6
Vytvoření elektronické verze: Sandstudios, 2025

Papírové vydání:

Vydalo Nakladatelství KAZDA, s.r.o., v roce 2025.
Nové sady 2, 602 00, Brno
www.knihykazda.cz
info@knihykazda.cz
tel.: +420 725 565 486

Původní název:

Buchenleben: Ein Baum erzählt seine erstaunliche Geschichte
od Petera Wohllebena
© 2024 Ludwig Verlag, součást Verlagsgruppe Random House GmbH,
Mnichov, Německo
1. vydání

Překlad: Magdalena Havlová
Odborná korektura: Vojtěch Zavadil
Korektura: Zuzana Klimšová
Obálka: Pavel Ševčík
Autoři fotek na obálce: Richard Loader, fotobanka unsplash.com, Kotenti, fotobanka depositphotos.com
Sazba: ARTEDIT, spol. s r. o., Praha
Tisk a vazba: FINIDR, s.r.o., Český Těšín

ISBN: 978-80-7670-229-5

Naše knihy dodávají na trh Euromedia Group, Infinity Zoom,
Kosmas, Pavel Dobrovský – BETA, Pemic Books a KARAVELA.
Knihy lze zakoupit v knihkupectvích nebo výhodně přímo
u nakladatele na www.knihykazda.cz

PŘEDMLUVA

Občas se mne ptávají, zda bych si nepřál moci jednoho dne hovořit se stromy. „Ani ne," odpovídám, „stačilo by mi, kdybych jim uměl naslouchat!"

Nebylo by ale fascinující vědět, jak vypadá svět v očích těchto obrů? Jejich vnímání se totiž od toho našeho značně liší, počínaje stanovištěm (které zůstává stejné po celý život) přes stavbu těla (mozkem takříkajíc vězí v zemi) a konče rychlostí (stromy jsou zhruba tisíckrát pomalejší než my). I tak ale narazíme na četné podobnosti. Některé stromy, třeba zrovna buk, jsou nesmírně společenské bytosti, starají se o svoje potomstvo a rády rostou v rodinných uskupeních. Péče neopomíjí ani staré příslušníky rodu a společně tak zvládají to, co by pro jednotlivce bylo příliš obtížné. Lesní společenství dokáže například aktivně měnit lokální klima – navzdory globálnímu trendu ochlazuje vzduch a utváří mraky (což lidé při všem úsilí dosud nedokázali, ba právě naopak, my atmosféru žhavíme).

Stromy navíc pilně komunikují nejenom mezi sebou navzájem, nýbrž dokonce i s živočichy.

O lesích už leccos víme a to, že hrají klíčovou roli při zmírňování dopadů klimatické a ekologické krize, je většině lidí nejspíš jasné. Přesto jsou staré lesy všude na světě v ohrožení života a pro jejich záchranu se toho dělá příliš málo. Ochrana stromů je právě tak naléhavou záležitostí jako třeba ochrana velryb. Oba giganti, strom i velryba, v nás vzbuzují soucit, avšak velryby jsou nám evolučně o dost bližší, takže je pro nás snazší jim porozumět. Proto jsou už delší dobu přísně chráněny a od osmdesátých let minulého století platí až na nepatrné výjimky zákaz lovu těchto sympatických mořských savců. Totéž bych přál i starým lesům a obzvláště starým stromům, proto jim v této knize propůjčuji hlas. A kdo by se pro to hodil více nežli starý buk, který nám bude vyprávět o svém životě? A co kdyby byl jeho příběh ještě k tomu pravdivý?

Už mnoho let jsem toužil po tom, takové vyprávění zaznamenat. Dlouho jsem váhal, jak tuto tematiku uchopit, protože jsem nechtěl vykládat báchorky, nýbrž pouze změnit perspektivu a sdělit všechny ty podivuhodné skutečnosti, které se těchto bytostí týkají, takovým způsobem, jakým by nás s nimi z dnešního hlediska možná seznámil strom sám. Buk samozřejmě nemluví lidskou řečí a mnohé z našich pojmů by mu patrně vůbec nepřišly na mysl.

Proto bych svůj záměr vymezil ještě trochu přesněji. Pro ten starý buk bych chtěl být jakýmsi ghostwriterem, stínovým autorem, který překládá bytí stromu do lidského jazyka, a přitom se stále drží nesporných faktů. Kde jsem si nebyl jistý, vypomohl jsem si fikcí tak, aby zapadala do toho, co je nám známo. Avšak hojnost vědeckých poznatků je tak neskutečná, že možná už po prvních pár stránkách nebudete věřit svým očím a probudí se ve vás podezření, že jsem zabloudil do říše pohádek. Proto jsem ke každé kapitole přidal shrnutí vědeckých poznatků včetně příslušných pramenů. Díky tomu budete mít možnost proniknout hlouběji do konkrétní problematiky, pokud budete mít zájem. Podrobně se budeme zabývat i současnými poznatky a přetrvávajícími nevyjasněnými jevy.

Buk, jehož osudy se tu před vámi budou odvíjet, ostatně doopravdy existuje. Stojí v lesní rezervaci za naší hájovnou a já ho od roku 1991 téměř denně navštěvuji. Roste tam už více než 200 let a jeho život rozhodně nebyl nudný, přestože se nehnul z místa. Uzavíral přátelství, zažíval různá nebezpečí, díky důmyslnému zpravodajskému systému se dovídal o událostech v odlehlých částech lesa a v současné době je stále více konfrontován se změnami svého odvěkého prostředí, které způsobujeme my lidé.

Nechte se okouzlit jedním z nejúžasnějších obyvatel naší planety a doprovázejte jej spolu se mnou na jeho dlouhé cestě až do dnešních dnů.

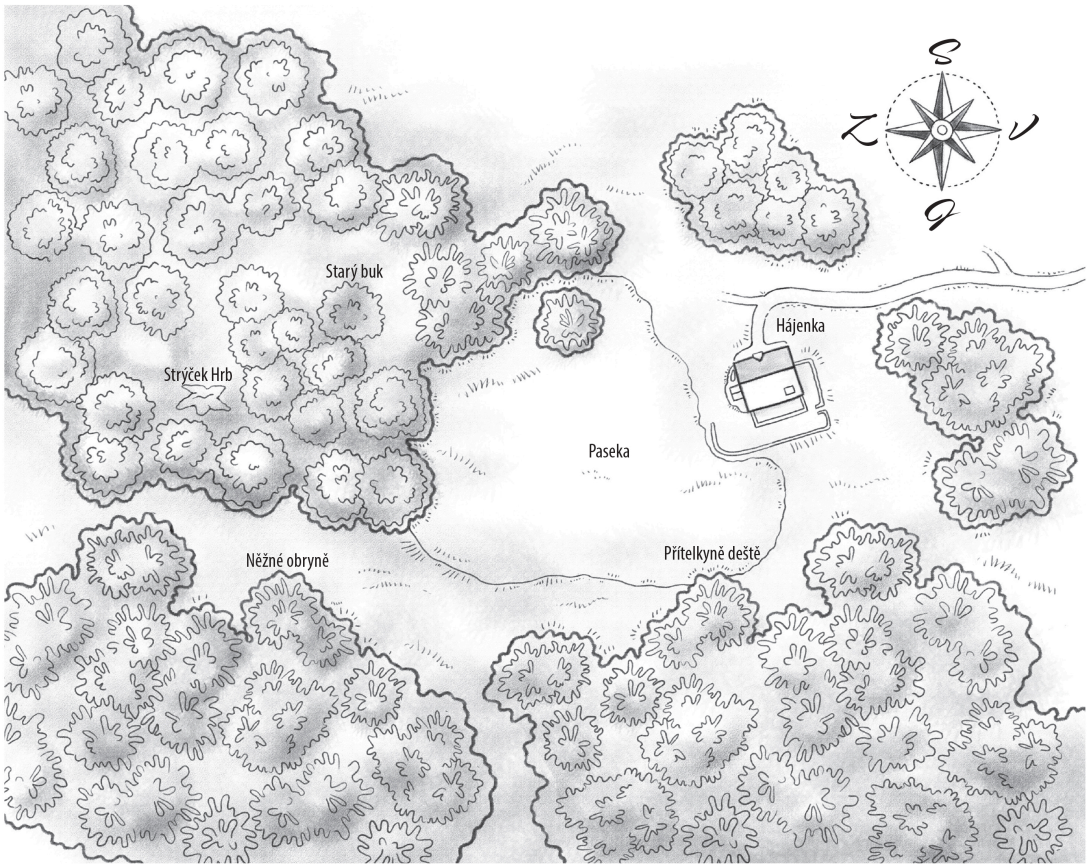
S
Z
V
J
Starý buk
Hájenka
Stryčcek Hrb
Paseka
Přítelkyně deště
Něžné obryně

ČÁST I.

BUK VYPRÁVÍ

KAPITOLA I.

JE NA ČASE…

Děti moje, je na čase připravit vás na to, že se rozloučíme. Už jsem víc než dvěstěkrát zažil léto a bolí mě všechny kosti. Otevřenou ranou v kmeni do mě pronikají houby a požírají mě zevnitř. Tu bílou hnilobu už nelze zastavit. Pohleďte na moji popraskanou kůži – jsou na ní bílé půlměsíce ohlašující poslední stadium choroby. Zbývá už jen pár úplňků, než se mi začnou lámat větve a já potom zbaven listí zemřu hlady. Datlové už ztratili všechen respekt, svými zobáky vyklovávají do mých kostí velikánské díry, aby našli červy, kteří za tichého chroupání proměňují moje nitro v prach.

Já se ale nermoutím. Měl jsem nádherný život a mám radost, že až uvolním místo, budete vy ostatní moci rychleji růst. Jakmile už nebudu vrhat stín, začne velký souboj o světlo. Buďte připraveni!

Dobře víte, že tuhle šanci bude chtít využít i spousta omladiny. Jste sourozenci, tak držte hezky pohromadě jako dosud. Jsou tady totiž i potomci jiných zelených obrů, kteří stojí nebezpečně blízko vás, což mi tak trochu dělá starosti.

Zrovna támhleten mrňousek s těmi úzkými tmavě zelenými listy se nenápadně každým rokem stále víc a víc roztahuje. Jeho větve si berou více světla, než mu náleží, a jakmile se to dole u země prosvětlí, bude moci vystartovat. Když neusnete na vavřínech, budete pilně využívat svoji síť a zapojíte strýčky i tetičky, aby občas vypomohli nějakým nášupem cukru navíc, pak se to podaří i vám!

Mně ale zbývá málo času a ten chci využít tak jako kdysi můj táta, když se naplnil jeho čas. Předal jsem vám na cestu životem všechnu moudrost, kterou jsem získal od svých předků. Spolu s veškerými mými zkušenostmi ji v sobě máte uloženou od narození, i když jste to možná ještě nepostřehli.

Nyní vám budu celý příběh vyprávět ještě jednou, abyste ho měli v čerstvé paměti, pokud byste to jednoho dne potřebovali.

KAPITOLA 2.

SVĚTLO SVĚTA

Na první dny svého života si vzpomínám zcela jasně. Na počátku bylo všechno úplně černé. Měkká, příjemná a vlhká tma, v níž tápal můj čerstvě vypuštěný kořínek. Bylo by to úžasné, kdyby tam nebyl tak příšerný rámus! Dnes už vím, že ho způsobovala voda a také ti početní malinkatí hemživci, kteří v půdě obývají každičké místečko, obrovskou rychlostí všechno požírají a následně zase vylučují, přebudovávají, potahují slizem a také napadají kořínky malých stromků. Ze všech stran se ozývalo chroupání, mlaskání, cvakání, strouhání, broušení a rachocení.

Zkrátka tu bylo hlučno a já jsem v té vřavě a hemžení zvědavě zasunoval své malé kořínky více do hloubky. Přitom jsem ke svému překvapení sám začal vydávat jakési cvakavé zvuky. Současně jsem se rovnal, natahoval a připadal si hlavně shora utlačovaný a stísněný.

Vší silou jsem se snažil protlačit svůj výhonek s prvním zeleným lístkem. Vtom poslední vrstva povolila a najednou mě pohltilo oslnivé světlo. Vyděsil jsem se a nejraději bych hned zase zalezl do země. Ale ať jsem se snažil sebevíc, nepodařilo se mi výhonek obrátit zpět. To vám určitě připadá legrační, protože je přece jasné, že naše nadzemní orgány nemůžeme nechat vrůstat do země, ale tehdy jsem jen chtěl uniknout tomu prudkému jarnímu světlu. Slunce muselo jednou či dvakrát vyjít a zapadnout, než mé oči v lístcích téhle záři přivykly.

Ještě než jsem se z toho šoku vzpamatoval a rozhlédl se po okolí, pocítil jsem zvláštní sladkou chuť. Cukr! Proudil mými žilami od lístečků až po ty nejjemnější konečky kořínků, a teprve teď mi došlo, jak hladový jsem celou dobu byl. Zatímco slunce za velkými, dosud holými stromy stoupalo vzhůru, sladký proud v mých žilách sílil, dokud slunce neukončilo svou pouť po obloze a nezmizelo za sousedním kopcem. Se soumrakem výživné pumpování ustalo a já si uvědomil, že světlo dopadající na listy tiší hlad. O chvíli později mě zachvátila obrovská únava a následoval hluboký spánek, z něhož jsem procitl až druhého dne za svítání.

Jakmile si moje oči přivykly na denní jas, došlo mi, že tu nejsem sám. Tisíce malinkatých stromečků pokrývaly lesní půdu široko daleko i v mé těsné blízkosti.

Některé už nastavovaly svoje malé lístky světlu, jiné se právě rozvíjely nebo se teprve vylouply ze své slupky. Z půdy do mě proudil zvláštní pocit. Bylo to snad rodinné pouto? Ano, rodina! Moje první a současně nejdůležitější slovo, které jsem svými kořínky dokázal nasát.

Ihned jsem se zapojil do symfonie zvuků a také vysílal podzemní poselství „rodina“. Najednou mi bylo jasné, odkud pochází všechno to cvakání v půdě – z kořínků mých sourozenců! Nepřekáželi jsme si a mohli jsme se tam dole činit, aniž bychom jeden druhému zabírali místo. Ten úžasný pocit mi vydržel několik dní, během nichž náš zástup stále narůstal. Někteří potřebovali více času, aby své lístky prodrali na denní světlo.

Bylo to krásné období, tak bezstarostné a zároveň vzrušující. Spousta nových objevů! Bytosti, které nebyly zelené a žily na povrchu země, se většinou pohybovaly příliš rychle na to, abychom je mohli navnímat. Míhaly se sem a tam jako nějaké přízraky a v měkké půdě občas zanechávaly hluboké stopy. Někdy se krátce zastavily, takže jsme si mohli vštípit jejich podobu. Malincí lesknoucí se broučci, jejichž pohyby byly sotva slyšitelné, se střídali s podstatně většími chlupatými tvory. Jejich rychlé dusání vysílalo do podzemí vlny tlumeného dunění.

Tehdy jsme poprvé čelili velkým hrozbám. Suché staré listí zašustilo a v témže okamžiku padl na mne a moje sourozence dlouhý stín. Jakési obrovské hnědé stvoření se čtyřma nohama nad námi kratičkou chvíli postálo, a než jsem se nadál, mnoho mých bratrů a sester zmizelo spolu s tímhle podivným tvorem. Ve skutečnosti nebyli pryč úplně, ještě dlouho jsem ve vzduchu cítil jejich nářek – přišli totiž o svoje lístečky.

Záchrana nebyla možná. Bez listí, bez nadzemního těla, nemohli novorozenci přežít. Ještě po několika dnech se nad půdou vznášela pomalu slábnoucí vůně a předávala poselství zmrzačených obětí, marně volajících o pomoc. Ani teď jsem nebyl sám, ale naše uskupení se notně zmenšilo.

Sotva jsem se vzpamatoval z prvotního úleku, kdosi u mě zaklepal. No, klepání možná není úplně správné slovo. Vnímal jsem jen nepatrný, tázavý pohyb. Nikoliv na listech, nýbrž na kořenech. Chutnalo to jako příslib něčeho úžasného, který se, pokud budu mít dost odvahy a nechám tomu volný průběh, promění v záplavu dobrot. Překonal jsem svoji nedůvěru, a než jsem se stačil nadechnout, pronikla do mého kořínku jakási vláknitá bytůstka. Ani trochu to nebolelo, spíš naopak. Trošku mě to zabrnělo, dokonce zalechtalo, a ten pocit se šířil dál.

Vláknivka obetkala moje kořeny bezpočtem tenoulinkých nitek, a přitom je ani trošku nepřiškrtila.

Pak mě začala napájet vodou, kterou nasávala z uzounkých pórů v zemi. Cítil jsem se v bezpečí a nejraději bych stáhl i svoje jemné lístečky zpátky tam dolů, protože nahoru, do plného světla, si to předivo zřejmě netrouflo. Snad se také bálo těch velkých rychlých predátorů.

Po zkušenosti s tím, co potkalo mé sourozence, by vůbec nebylo špatné schovat se pod zemí. Jenže ať jsem dělal, co jsem dělal, směr růstu mého kmínku se zkrátka obrátit nedal. Samou námahou jsem zadržoval dech, tedy přinejmenším jsem aspoň zavřel všechna ta malinkatá ústa na spodní straně listů. Ovšem tím více jsem pak musel dýchat kořeny a jediným „výsledkem“ celé akce bylo, že sladké proudění z mých prvotních lístků sláblo, až docela ustalo.

Hlad je velice nepříjemný, ale panika je horší. Rychle jsem ústa zase otevřel, a lahodná chuť mnou začala opět proudit, ale už ne tak silně jako na počátku.

Tehdy mi ještě nebylo jasné, že tyto mé úplně první dny jsou z celého dětství nejkrásnější, protože mi olej a cukr ze zásob někdejšího zárodku stále poskytují dostatečnou výživu. Tyto zásoby se žel vyčerpaly a mými kořeny i kůží se šířil trýznivý hlad. Celé tělo mě bolelo a já se zoufale pokoušel uvést ten blahodárný proud zase do pohybu. Měl bych snad jinak nastavit listy nebo ještě jednou uzavřít ty průduchy podobající se malým ústům, možná ne všechny naráz?

Měsíc se zakulatil a zase zmizel, když mi konečně jeden starší kamarád vysvětlil, že to není v mé moci. Že máme rodiče, kteří nás, své potomstvo, chrání před slunečním svitem. Rodiče? Co to znamená a které stromy to jsou? A proč dělají všechno pro to, abych umřel hlady? Ze všech těch otázek se mi rozbzučely kořínky. Musel jsem se dostat co možná nejrychleji k tomu vzác-
nému světlu, které se prodíralo větvemi dospělých stromů, kolébajícími se ve větru. Kdybych zvládl obejít všechny ty matky a otce, měl bych tolik cukru, kolik bych chtěl.

Jenomže hlad mi vzal veškerou sílu, nedokázal jsem se natáhnout a po většinu dne jsem podřimoval, než mne na několik hodin vysvobodil noční spánek. Mým sourozencům se nevedlo o moc lépe – ten úžasný pocit, který se nás zpočátku zmocnil, pominul, a pocit rodinného pouta spláchlo pár dešťů do hlubších vrstev půdy.

KAPITOLA 3.

VŠEMOCNÁ MÁTI

Náhle jsem procitl a zíral do černočerné noci. Všichni ostatní ještě spali. Tu jsem na svých kořenech ucítil prazvláštní pohyb. Vrátil se snad ten neznámý predátor, aby požíral mladé stromky i pod zemí? V panice jsem otevřel všechna svá malá ústa a vypouštěl volání o pomoc. Ještě než jsem mohl zachytit nějakou odpověď, pohyb se proměnil v dotyk a krátce na to bylo navázáno spojení. Ta podivná bytost mě ovládla. Dočista jsem strnul. Samým rozrušením jsem ani nezaznamenal pocit sytosti, který se ve mně šířil. Kořeny mi začal proudit cukr.

Strach mě pomaličku opouštěl a já se zcela probudil. Teprve teď ke mně proniklo po celou tu dobu opakované poselství: „Uklidni se, maličký.“ Mezitím vyšlo slunce a já jsem pohlédl směrem, odkud ke mně připutovaly ty cizí kořeny. Pár metrů od mne stála mohutná obryně.

Vítr si pohrával s jejími listy tak vysoko ve slunečním svitu, že jsem je vnímal jako pouhé mihotání. Šedivou kůru měla tu a tam pokrytou světlými skvrnami a blízko u země zbarvenou do sametově zelena. Obryně, která snad uměla číst myšlenky, ke mně vyslala zprávu, že je moje matka.

Matka? Matky a otcové přece nechávali ty nejmenší z nás hladovět! Ta stará dáma mi zjevně opravdu četla myšlenky, její další zpráva totiž zněla: „Neměj strach! Já jsem tě přivedla na svět, a tak tě ochráním i uživím!“ Skutečně jsem se uklidnil, i když mi tehdy ještě nebylo jasné, co myslí tím „přivést na svět“ a „matka“ – na svět jsem přece přišel úplně sám. Avšak ten neustávající proud cukru spojený s oblažující chutí mi jako vysvětlení stačil. Během svého prvního léta jsem se nechal ukolébat iluzí, že takto proběhne celý můj život.

Nyní budu dál vyprávět o svém prvním létě. Hned na počátku sezóny mě staré listí mé matky zachránilo před náhlou smrtí. Několik dní po mém narození se totiž citelně ochladilo. Ranní slunce zaplavilo nedalekou paseku mořem jiskřivých krystalů – veškeré krůpěje rosy zmrzly a ztvrdly. V průběhu dne led roztál a já jsem sledoval, jak mnoho zelenáčků svěsilo svoje lístky. Podle všeho zřejmě umrzli nebo utrpěli těžká zranění. Zmrzlá voda patrně roztrhala jejich lístečky a proměnila je v olivově hnědou beztvarou hmotu.

Tady v lese mezi starým listím bylo mnohem tepleji. Těsně nad zemí poletoval kolem všech novorozenců jemný vánek a klenba z listí vysoko nahoře nás chránila před studeným průvanem.

Následující měsíce přinášely čím dál větší teplo a sucho. Den co den se nad lesem rozprostírala modrá obloha, z níž jsme ale skrze větve našich rodičů zahlédli jen nepatrné útržky. Díky tomu, že bylo zcela jasno, podařilo se nám získat alespoň o trochu víc cukru z našich listů.

Avšak čím déle bylo teplo, tím víc vysychala zem. K čemu byly i ty nejlahodnější sladkosti, když jsme měli stále větší žízeň? My, malí špunti, jsme postupně zneklidněli a natahovali uši, abychom zaslechli sebemenší kapku prosakující půdou. Byl to tichý, jemný zvuk, který nás odměnil malým osvěžujícím douškem. Jenže tyto šťastné chvíle se stávaly čím dál tím vzácnější a našim kořínkům už se nepodařilo najít ani v těch nejmenších pórech téměř vůbec nic.

Dokonce i vláknivky, houby, které dokázaly objevit i ty nejmenší krůpěje tekutiny, byly nyní se svými schopnostmi v koncích. Zachvátil nás svíravý pocit v celém těle a listy na výhoncích se nám samou bolestí zkroutily. Někteří z těch nejmenších dokonce ze strachu, že uschnou, odhodili několik z toho mála lístků, které měli, avšak mně už nezbývala energie ani na to, takže jsem jen celé dny pospával.

Jedné noci jsem procitl z bezesného spánku a zjistil jsem, že půda kolem mě zvlhla. Dychtivě jsem pil, dokud se mé malé tělo nenaplnilo vodou až k prasknutí. Spokojeně jsem pozvedl svůj zrak vzhůru a viděl jsem, že nade mnou září hvězdy. Svět byl zase krásný! Ale moment – žádné mraky a žádný déšť, a zem je přesto vlhká?

Bylo mi to jedno, užíval jsem si ten okamžik a pak jsem zase upadl do příjemného, ozdravného spánku.

Sucho přetrvávalo i nadále a my, děti stromů, jsme měly stále ukrutnou žízeň, avšak zázrak oné první noci se pravidelně opakoval. Panika ustoupila a vystřídalo ji netrpělivé čekání na další přísun vody. Normálně jsem celou noc prospal, avšak po měsíci jsem se opět probudil za tmy.

Půda kolem mě zase zvlhla a já jsem s požitkem nasával všechno, čeho jsem se svými kořeny dokázal zmocnit. Přitom jsem náhodně objevil zdroj té vody. Byla v půdě mezi kořeny mé matky. Zřejmě ji za tmy pumpovala z hlubších vrstev vzhůru. Dnes již vím, že jsem se mýlil, poznal jsem totiž skutečný zdroj této podpory – jiné zelené obry, avšak o nich až později.

Od tohoto okamžiku bylo veškeré pití spojené s pocitem hluboké lásky a vděčnosti vůči mé matce.

Láskyplný pocit mě neopustil ani během dešťů, které se dostavily na podzim, v pravý čas.

My děti jsme si užívaly té nejlepší možné péče a bezpečí, v podzimních dnech se nás začala pomalu zmocňovat únava a po ní následoval příjemný zimní spánek, abychom pak zjara mohly dál bezstarostně prozkoumávat les.

Pozvolna jsem se probouzel z dlouhého spánku beze snů. Byl jsem v lese, kousek dál stála matka a okolo ostatní děti. Konečně jsme mohli natáhnout své výhonky vzhůru a růst slunci vstříc – tak jsme si to alespoň mysleli. Jenže cukru proudícího od našich rodičů bylo tak málo, že počáteční euforii z procitnutí rychle vystřídal trýznivý hlad. Ta trocha světla dopadajícího na naše lístečky mohla sotva nějak přispět k potlačení rostoucí touhy po cukru.

Co bylo zas tohle? Ještě před chvilkou jsem se cítil plný energie a v bezpečí, a náhle jsem byl zase sám, vystavený hladovění. I když – zas tak úplně sám jsem nebyl, nacházel jsem se totiž ve společnosti dalších bědujících mladých stromků, kterým druhé jaro jejich života přineslo stejnou zkušenost jako mně.

Když byl hlad obzvlášť krutý, dostávali jsme od svých rodičů nepatrnou porci cukru s napomenutím, abychom byli alespoň sto dalších letních období trpěliví. Sto let!

Jen jedno jediné léto se táhlo mučivě pomalu a my jsme stále čekali na další malý sluneční paprsek, který během dne na několik prchavých okamžiků pronikl hustou střechou korun našich pečujících rodičů a zlehka nám pohladil lístky. Tohle nekonečné čekání mělo být přípravou na dlouhý život, mělo nám zaručit silné zdravé kosti a patřičnou odolnost vůči chorobám.

Alespoň že ti děsiví ničitelé, jejichž nenasytnost stála nemálo mých sourozenců život téměř ihned po jejich loňském příchodu na svět, o nás ztratili zájem. Občas se dokonce uvelebili v naší blízkosti, takže jsme si je mohli důkladněji prohlédnout.

Tehdy jsem nevěděl, že to jsou srny. Jak bych je popsal? Širší hnědé tělo se štíhlým krkem a velkou hlavou na čtyřech nohou. Otvorem v hlavě odsekávaly listy i pupeny a požíraly je. Samy na sobě nic zeleného nemají, takže je lze právem prohlásit za příživníky. Místo větví a listí jsou jejich těla porostlá chlupy, jež dosahují mnohem menší délky než vláknivky. Tu a tam se jim podlomí nohy, takže leží na zemi, než se zase zvednou a zmizí jak vítr. Někdy přitom vydávají drsné štěkavé zvuky.

Naši starci jim říkají „hnědá smrt“. Mají z nich strach, protože zabíjejí spoustu našich dětí. Matka mi jednoho dne vysvětlila, že jedinou zbraní proti této hrozbě je tma nad zemí, kterou dokáže díky bohatému listoví udržet i přes den.

Proč by právě tma měla loupežníkům bránit v požírání, mi říci nedokázala, odpověď jsem našel později na sousední pasece.

Teď bych vám ale chtěl povědět o strýci Hrbu.

KAPITOLA 4.

STAŘIČKÝ UČITEL

V naší blízkosti rostli nejenom moji sourozenci, další stromové děti, omladina a mateřské stromy, nýbrž i jedna politováníhodná bytost. Na první pohled byste v ní strom rozhodně nehledali, chybělo jí totiž celé nadzemní tělo, neměla větve, výhonky ani listy.

Kdybych řekl, že ten tvor neměl tělo, nebyla by to tak úplně pravda. Rozeznával jsem jakési zkřivené, sukovité pozůstatky ve tvaru velikého kruhu, jež se podobaly šedým kamenům. Svědčily o tom, že kdysi to býval mohutný a majestátní strom. Teď z něho zůstaly jen žalostné zbytky jako upomínka na jeho někdejší slávu, možná jej kdysi vichr skácel a ulomil těsně nad zemí.

Pařez pak po celá staletí požíraly vláknivky a proměnily ho v hnědý prach. Jenom na okraji, kde ještě zůstalo trochu živé kůry a pod ní kousíček kosti, ten ubožák dál vzdoroval blížící se smrti.

Dole v zemi to nevypadalo o mnoho lépe. Z obrovských kořenů zbyly jen skrovné výhonky, které se už nenatahovaly zvědavě vpřed, jako tomu bylo dokonce ještě i u mé letité matky. Jeho kořeny setrvávaly na místě nebo rostly tak pomalu, že jsme to skoro ani nezaznamenali. Jak mohl vůbec ještě žít? Bez listů přece nemá cukr a každý zelený obr pak po dlouhém vyčerpávajícím spánku zemře. Jenomže tohle podivné cosi podle všeho už velmi, velmi dlouho bojovalo o přežití, protože ani z jeho těla nezbylo vůbec nic – už dávno se proměnilo v lesní půdu.

Jak se tedy tenhle hrbatý přízrak živil? Kdo mu dodával sladkou šťávu? Odpověď byla vcelku jednoduchá a zároveň pobuřující, sami jsme ji mohli v zemi pocítit. Strýček Hrb (jak jsme ho neuctivě nazývali) se nechával přes kořeny krmit matkami ze sousedství jako malé dítě! Slabý sladký proud tekl jeho směrem i od mé matky a já jsem nechápal, proč plýtvá cenným cukrem na tohoto zjevně neužitečného člena našeho společenství, zatímco já se musím den co den potýkat s hladem.

Jiní staříci, jež postihl podobný osud, po takové nehodě spěšně tlačili ze svých pařezů celé trsy větví, aby pokud možno co nejdříve měli zase něco k snědku, a nakonec se jim podařilo vytvořit nový hlavní výhon. To strýček Hrb ani náhodou. Jeho téměř zarputile působící sukovité zbytky pařezu na zemi nejevily ani náznak rostoucích větviček či lístečků, čímž by alespoň prokázal dobrou vůli.

My děti jsme jím opovrhovaly, a dokonce jsme na něho i trochu žárlily. Na cukru, kterým mu naše matky vypomáhaly, bychom si milerády pochutnaly samy – v tak útlém věku jsme ho prostě nikdy neměly dost.

Jednoho dne nás rodiče k našemu překvapení vyzvali, abychom svými kořeny navázali kontakt s tímto prastarým čímsi – lze jej vůbec ještě nazývat „zeleným obrem“? Poslušně jsme natáhli svoje jemné kořínky směrem k strýčkovi Hrbu, až jsme se s nechutí dotkli jeho vlhkých výhonků. Otřásali jsme se tak silným odporem, že jsme téměř přeslechli nabádání našich matek, abychom dávali dobrý pozor na to, co nám ten starý pán bude vykládat, protože je od nynějška částečně zodpovědný za naši výuku.

Zprávy postupně umlkly, i my děti jsme se nakonec přestaly vybavovat a napjatě jsme čekaly, čeho se nám od strýčka Hrbu dostane. Nejdřív nepřicházelo nic. Slyšeli jsme pouze žbluňkající vodu v pórech zeminy pod námi, šustění a škrábání odstraňovačů odpadu, rozkládajících vše neživé, i mlaskavé zvuky žížal, které provětrávaly půdu tím, jak lezly sliznatým potrubím. Avšak starý pařez prodléval v tichu, bez jakéhokoli pohybu.

Když už to trvalo několik dní a zvažovali jsme, že budeme protestovat u svých rodičů, přišlo první sdělení. Prosil nás, abychom dávali dobrý pozor na to, co říká. Neznělo to nikterak zvlášť energicky, takže jsme strýce Hrba už od prvního dne nebrali moc vážně. Blábolil cosi o soudržnosti velké rodiny, o respektu vůči stáří (no jasně, jak jinak!), o dávání a braní a dalších podobných nabubřelých věcech. Navíc bylo právě braní podle všeho ústředním bodem jeho ubohého života, přičemž nám, svým mladým žákům, bral především jedno: čas, který bychom byli rádi trávili úplně jinak.

Jak hlásal náš podivný hrbatý učitel, my buky jsme „ti praví“ vládci lesa, kteří bdí nad jeho osudy. Ostatní zelené obry poněkud mdlého rozumu je třeba držet na uzdě, jinak by propukl chaos. Tím „my“ nemyslel jen nás školou povinné, jak nám dal jasně na srozuměnou. Měl na mysli celou rodinu, především její starší příslušníky s ukončeným vzděláním a plným vědomím svých práv a povinností, plnící své úkoly i v rámci společenství. Těm zvlášť zasloužilým, prověřeným dlouhými léty služby, by z toho mohlo kápnout zvolení do Rady starších. Tam padají zásadní rozhodnutí, posuzují se nová nebezpečí a stanovují se pravidla v našich láskyplných vztazích.

Tady jsem zbystřil pozornost – bylo to tajemné a vzrušující téma, o němž naše matky nikdy nemluvily a starší ročníky si jen potichu šuškaly, jakmile jim došlo, že posloucháme.

Monsieur Hrb nám s hrdostí oznámil, že někteří členové Rady k němu chodili do učení, včetně jedné pravé, která stála velice daleko a výuky se mohla účastnit jen s pomocí vláknivek. V souvislosti se svým narozením jsem se již zmínil o schopnostech vláknitých kořenových hub. Umí toho ale ještě mnohem víc. Budu vám o nich vyprávět, ale ještě prosím chvilku strpení.

My, ti nejmenší z celé rodiny, jsme nevedli tak nudný život, jak by se na první pohled mohlo zdát. Po výuce jsme měli půl dne volno a těšili jsme se na něj tím horečněji, čím výše stoupalo slunce na obloze. Všude kolem nás toho bylo spousta k objevování, tolik jsme toho mohli zaslechnout či navnímat, vše bylo o dost zajímavější nežli neustálé napomínání – poselství z velkého širého lesního světa.

KAPITOLA 5.

LESNÍ ZPRAVODAJSTVÍ

Jakmile slunce vystoupalo k zenitu, tak nás strýček Hrb propustil z výuky. Naše kořeny sice zůstávaly ve spojení, ale stařík až do příštího rána oněměl. Konečně jsme mohli prozkoumávat divoký les. A tam na nás čekalo tolik objevů, jen kdybychom věděli, jak na to. Prostřednictvím vzduchu a půdy, tedy vzdušnými a půdními kanály, k nám nepřetržitě chodily zprávy, volání o pomoc či láskyplná vyznání, les byl zkrátka jaksepatří upovídaný.

Několik letních období minulo, než jsem pochopil, jak tyto zprávy rozluštit, a mezi žactvem se rozběhla soutěž o to, kdo z nás dokáže les odposlouchávat nejlépe. Čím byla dějiště událostí vzdálenější, tím slabší signály jsme vnímali. S trochou tréninku jsme dokázali vycítit, když dopadl na zem nějaký strom poražený větrem. To se pak půdou šířily vlny lehkých záchvěvů, po nichž následoval tupý úder.

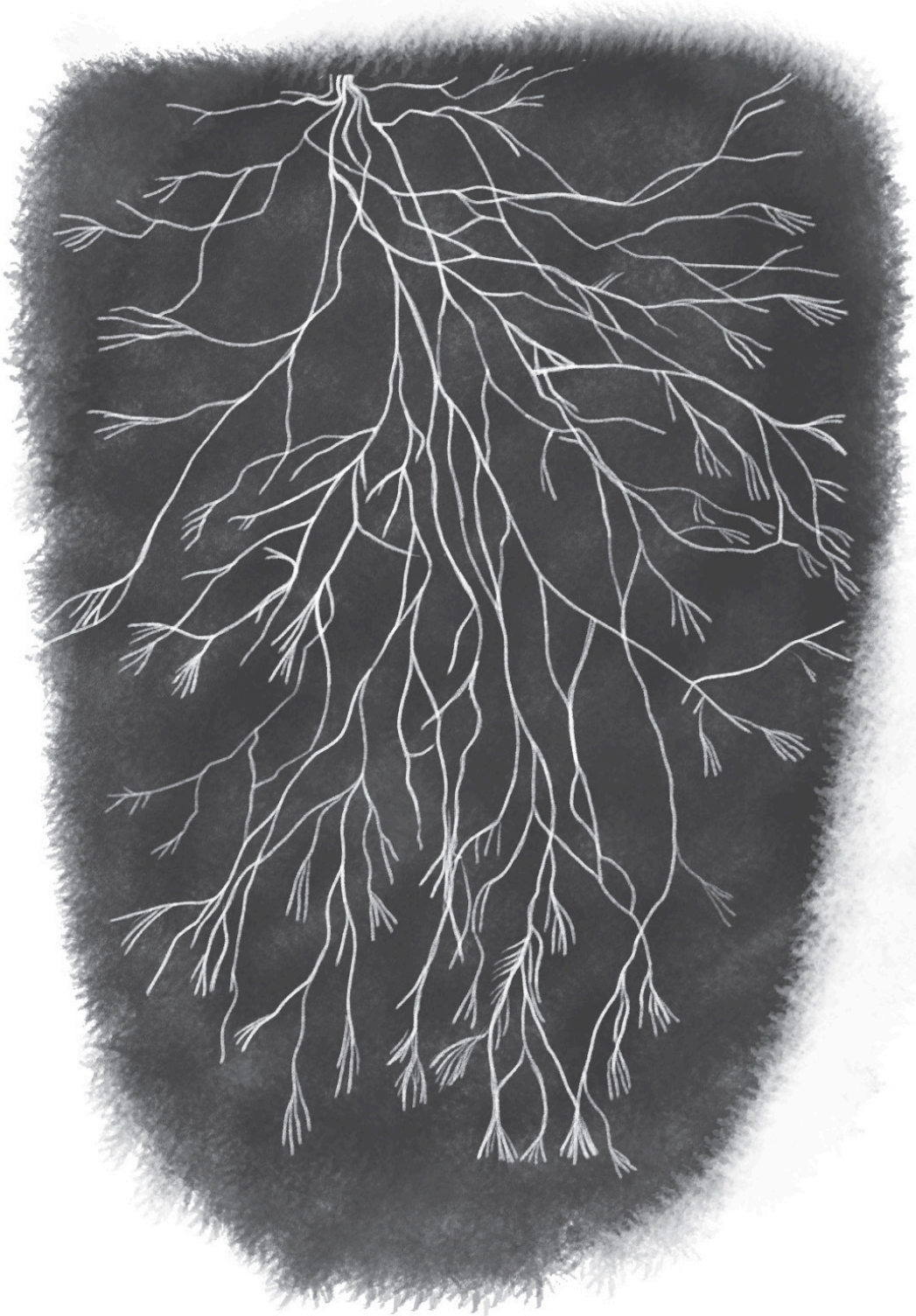

Takové zvuky a vibrace jsme ale zaznamenali málokdy. Daleko častěji přicházela k našim listům voňavá poselství. Mnohá byla tak silná, že jsme sotva mohli dýchat. Zpočátku jsme nevěděli, co si s některými z těchto vůní počít – zdálo se totiž, že pocházejí od zcela jiných zelených obrů.

Teprve časem nám došlo, že to byly žádosti o pomoc vysílané v jiném jazyce, takže nesměřovaly k rodině. Obracely se na jiné, zvláštní bytosti – ptáky. Tito hemživci se podobně jako hnědá smrt umí pohybovat, a to dokonce ve vzduchu. Naštěstí nás většina z nich nepožírá, ale naopak nám pomáhají zbavit se jiných agresorů.

Někteří z mých příbuzných tyto létavce naléhavě žádali o pomoc v boji proti požíračům listí. Jejich zeleň byla napadená červy, malými hemživci podobajícími se kořínkům, kteří ji pomalu, ale jistě likvidovali. Ať jsme svoje lístky natahovali, jak jsme chtěli, ty zubožené starší jedince se nám nepodařilo zahlédnout. Protože vanul silný vítr ze směru, kde zapadá slunce, mohli ti ztrápení praví skutečně stát mimo naše zorné pole, za dalšími pahorky, kde světlo večer co večer mizí za obzorem.

Zda létavci skutečně přispěchali na pomoc, jsme samozřejmě zjistit nemohli, avšak k podobným útokům docházelo i v našem blízkém okolí.

Jakmile zavanula vůně určená létavcům, okamžitě přiletěli a sezobali červy z listů. Spolykali je a zase zmizeli. Spolu se svými sourozenci a kamarády jsem se postupně naučil jazyku, nebo přesněji řečeno jazykům létavců. Poznali jsme totiž ještě spoustu dalších bytostí, které se daly přilákat pomocí vůní. Byly to například malinké vosičky vybavené žihadly. Když je stromy přivolaly na pomoc, vrhly se na červy a vyvrtaly do nich dírku. Ani ne po měsíci červi zemřeli a z jejich těl vylétly nové vosy.

Vedle takových vzrušujících novinek jsme samozřejmě vyslechli i spoustu nudného tlachání. Někteří starší jedinci, k nimž jsme už nedohlédli, pořád všechny napomínali, aby prosím pěkně více šetřili vodou. Byli to snad příbuzní strýce Hrba? Skutečně nás obtěžovalo poslouchat taková upozornění, a ještě k tomu zrovna odpoledne, kdy jsme vyloženě doufali, že se staneme svědky nějakých opravdu napínavých událostí! Tihle otravní zelení obři patrně zakořenili na místech, kde byla vrstva půdy obzvlášť tenká, a tvrdá skála následně zabránila jakémukoli pronikání do podloží. Přirozeně se zde tedy shromáždily mnohem menší zásoby vody, zejména když zemina v létě rychle vysychala. Není divu, že tyto stromy žíznily jako první a varovaly všechny ostatní, aby se zavčas připravily na sucho.

Jenže my školáci jsme podobné rady ignorovali, protože naše kořínky nalézaly v hluboké, měkké zemině stále dost vody a přinejhorším jsme doufali, že se naši rodiče postarají o nějaký ten přísun odspoda.

Jak jsme tedy přijímali zprávy z velkých dálek? To měla na starosti taková banda darebáků. „Darebáci“ možná není to správné slovo, výstižnější bude „prohnaní obchodníci“. Byly to houby, které za dost mastný honorář šířily různé zvěsti. Kdokoli chtěl poslat nějaké sdělení mimo svou vlastní kořenovou síť, musel se obrátit na tuhle vláknitou společnost. Bylo dokonce možné se u nich zadlužit, tedy objednat si službu a zaplatit až později. To bylo velice praktické opatření, protože mateřské stromy si na podzim často vytvářely zásoby, z nichž pak mohly tyto jemnými nitkami vybavené prostředníky odměňovat.

Asi se ptáte, jak ty platby probíhaly. Měnou bylo to, po čem všichni dychtili – samozřejmě cukr, jak jinak. Vláknivky z něho žijí a daří se jim velmi dobře. Viděl jsem, jak si na podzim, když byl čas splatnosti, budovaly honosné paláce hrající všemi možnými barvami, jež svědčily o jejich nesmírném bohatství. Byly to takové malé stavbičky s kopulí, ovšem vydržely v lese jen několik málo dní, než se proměnily ve sliznatou hmotu a zase zmizely. Co bych za to dal, kdybych mohl z tohoto nadbytku aspoň kousek dostat! Místo toho jsem hladověl u kořenů své matky.

My, stromové děti, jsme se pořád mohly bez obtíží napojovat na zpravodajský proud. Dovídaly jsme se o událostech odehrávajících se daleko od našeho zorného pole. Často jsme naslouchaly pouze bezvýznamnému tlachání, jako například vymáhání starých dluhů, radost ze slunečního svitu nebo jen dotazy, zda je ten či onen příbuzný zdráv. Někdy ale praví hovořili i o útocích, většinou v souvislosti s hnědou smrtí, která zjara nejen požírala novorozence, nýbrž i ničila spodní listy starších členů našeho společenství. Když takové zvěsti dorazily, vzrušeně jsme natahovaly listy, abychom zjistily, zda se tyto příšery náhodou nepohybují i naším směrem.

Co nás ale vyděsilo ještě víc, byla zpráva od příbuzných, které napadly vláknivky. Ano, vyskytovali se mezi nimi i tací, co nám nebyli ani v nejmenším nakloněni. Starší ročníky si stěžovaly, že se přes kořeny prokousávají do jejich kostí a nemocné jedince pak odsoudí k mnohaletému churavění, než

onémí jednou provždy. To nás samozřejmě mátlo, protože jsme si až do té doby myslely, že naše kořeny jsou v té jemné síti v bezpečí.

Jednoho dne jsme se staly svědky toho, jak některé z těchto bytostí zabíjely. Vylučovaly jedovaté tekutiny, kterými zahubily obrovskou spoustu půdních živočichů. Jejich hnijící rozkládající se těla vydávala odporný zápach. Krátce poté se ale zdálo, že se naši rodiče radují, ba dokonce oslavují. Poděkovali vláknivkám mimořádnou porcí cukru za to, že jim zbytky těch ubožáků napumpovaly do kořenů jako posilující elixír.

Dnes si takové lektvary také nesmírně užívám, ale v dětství jsem je nesnášel, přestože mi matka pořád opakovala, že je jich zapotřebí k tomu, abych rostl a sílil.

Časem jsem poznal, že všechny vláknivky nejsou stejné, že jich existuje mnoho různých druhů, některé jsou nebezpečné, zatímco jiné nám mohou být k užitku. Takže jsem opět začal důvěřovat těm, co mi hned po narození vrostly do kořenů. Jiné houby zase obklopily jemné konce mých podzemních kořínků a chránily je před svým vlastním nenasytným příbuzenstvem, pro něž byla naše kůže a kosti součást jídelníčku.

Ty „dobré“ vláknivky byly nejenom spolehlivým zdrojem informací, za poplatek také přepravovaly balíčky s cukrem, jejichž lahodný obsah poskytoval vzdáleným členům rodiny nejnutnější živiny. Mohly jsme sledovat, jak tyto kapky cestují tenkým bílým potrubím sem a tam. Vláknivky přitom energicky dohlížely na to, aby se těchto zásilek nikdo nepovolaný nedotkl. Protože k tomu, jak nám prozradily, skutečně docházelo. Vyskytovali se tu malí zelení paraziti, kteří předstírali, že cukr sami vyrábějí. Tyto rostlinky s drzostí sobě vlastní strkaly svoje kořeny mezi sladkou poštu a tu a tam se nějaké té kapky zmocnily. Přitom zřejmě projevovaly takovou bojovnost, že vláknití doručovatelé byli vůči těmto přepadením zcela bezmocní.

Jenže ani my jsme z cukrových balíčků neprofitovaly úplně pravidelně, za což jsme ale nemohly. Naše kořeny byly mnohdy tenounké a dočista vyčerpané, protože naše matky se domnívaly, že rosteme příliš rychle. Aby tomu zabránily, snižovaly nám denní příděly. My děti jsme na to žehraly a vzájemně si stěžovaly na své utrpení. Vláknivky to samozřejmě slyšely, takže občas nám nabídly nějaký pamlsek a vylepšily tak naši skrovnou stravu. Tak jsme čas od času dostaly kapku cukru, která chutnala velice zvláštně a nezvykle, úplně jinak než od našich rodičů.

Vláknivky nám vysvětlily, že jsou to pochoutky od jiných zelených obrů, kteří si je mezi sebou vyměňují tak, že je pomocí tenounkých nitek posílají do vzdálenějších míst. Obchodníci si občas mohou nějaké menší množství odebrat, aniž by to někomu vadilo, a tak jsme si i my mohly užívat jejich sladké kořisti.

To však nebyla jediná možnost, jak si zajistit extra porci sladkostí. Dvakrát ročně jsme totiž s kamarády pořádali úžasný večírek, který nám rodiče nemohli zatrhnout, protože o tom neměli ani potuchy.

KAPITOLA 6.

DLOUHÝ SPÁNEK

Když se dny začaly krátit, padla na les veliká únava. Listy, na jaře a v létě zářivě zelené, pomalu žloutly nebo hnědly. Zárodky příštích stromů vypadávaly ze svých schránek na zem a hleděly vstříc několikaměsíčním úzkostem, náročnému období, kdy je v žádném případě nesměli najít velcí rozrývači, divoká prasata. Moje matka, od přírody spíše nesdílná, se mnou teď nemluvila skoro vůbec, a když už, tak do omrzení opakovala větu: „Nachystej se na dlouhý spánek."

To pro nás znamenalo shodit listy. Matka mi ukázala, jak se to dělá. Nejdřív nasála zeleň zpátky do kůže a následně se zbavila svého, teď už neužitečného, žlutě či hnědavě zbarveného plachtoví. Ale počkat – předtím se ještě musela odehrát jedna dosti nechutná procedura. Kdo hodně jí, ten taky musí dříve či později vyloučit všechno, co už tělo nebude potřebovat. U hemživců se to děje pravidelně, jak jsme si mohli všimnout.

Ať jsou velcí nebo malí, několikrát denně z nich odpadávají páchnoucí tmavé kuličky nebo válečky. To jsou výkaly, tělesný odpad, poučil nás strýček Hrb. Půdní osazenstvo z nich dokáže vyčarovat vzácné elixíry, avšak v čerstvém stavu jsou tyto výměšky nezdravé a odpuzující. Nikdy by mě ani nenapadlo, že i my praví budeme vylučovat nějaké odpadní produkty, ale teď, krátce před padáním listí, na to přišel čas.

V průběhu léta se stupňoval neurčitý vnitřní tlak, a nyní když byla všechna zelená barva ve větvích, už to matka nemohla vydržet. Všechny nečistoty proudily z jejích žil do žloutnoucího listí, a ona se hned cítila lépe. S každým nárazem osvěžujících podzimních větrů se stovky listů naplněných jejími výměšky snášely k zemi ve svitu slunce, které už stálo nízko nad obzorem, dokud nebyly všechny větve dočista holé. Hurá! Teď už matka nemohla nic vidět, což by ani nemělo smysl – spala totiž hlubokým a tvrdým spánkem, na rozdíl ode mne a mých kamarádů. My jsme ještě stále měli svoje zelené lístečky a hlavně jsme měli světlo!

Skrze holé větve našich stařík dopadaly sluneční paprsky téměř bez překážek na zem nebo lépe řečeno na nás. Jasně, už se ochladilo a můj krevní oběh trochu stávkoval, tudíž jsem byl poněkud malátný. Nicméně jsem chtěl, stejně jako celá moje parta, zůstat vzhůru a užívat si sice slabého, ale nepřetržitého proudu cukru prostupujícího mým tělem. Hlad se konečně utišil, nikdo nám už neomezoval příděly a neservíroval přísná napomenutí namísto cukru.

I strýček Hrb zmlkl a spal, takže jsme ty krátké dny mohli trávit svobodně a nespoutaně. Většinou to znamenalo, že jsme naslouchali slábnoucímu toku zpráv, protože přinejmenším všechno zelené se pomalu propadalo do ticha.

U hemživců ovšem byla situace úplně jiná. S hlasitým mlaskáním prolézali spadaným listím obsahujícím výkaly a zahrabávali se do hlubších vrstev půdy. Přičemž stále všechno rozkousávali, požírali a celé to parádní menu potom zase vylučovali v podobě malých šťavnatých kuliček. Tyto kuličky pro nás byly po takové spoustě cukru vítanou změnou. Pokud naše kořeny prorůstaly mezi nimi, nebo se dokonce provrtaly do nich, mohli jsme nasát ty nejvzácnější soli a hned jsme se cítili mnohem čilejší. Nabídka byla tak bohatá i díky tomu, že – to musím stále znovu zdůrazňovat – naši rodiče už spali. Občas, tu a tam, ve snu natahovali svoje kořeny do okolí a usrkli i trochu té slané vody. Ale byly to jen malinkaté doušky – kdo spí, ten moc tekutin nepotřebuje.

My děti jsme naopak tonuly v nadbytku. Většinou jsme byly nakrmené dosytosti a užívaly si podzimního ovzduší. Pak jsme si ale vybavily slova našich matek, která už skoro upadla v zapomnění. Nejenže nás nabádaly ke spánku, ale rovněž nás varovaly před krutými mrazy, který by se do nás mohly neúprosně zakousnout.

Co je to mráz, o tom jsme v prvním roce života neměly ani ponětí. Nemyslely jsme si, že by se nám mohlo stát to, co těm malým zeleným sousedům, kteří během jedné jediné ledově chladné noci našeho prvního jara ztratili všechny svoje lístky. K tlusté pokrývce ze spadaného rodičovského listí právě přibyla další vrstva, takže bychom měly být v teple.

Avšak jednou v noci, když se na nebi třpytily hvězdy, se ochladilo natolik, že mě okraje lístků pekelně bolely! Teprve k ránu bolest povolila a já jsem zjistil, že mé listy zhnědly a znecitlivěly. Vnitřní tlak byl, stejně jako předtím u mé matky, najednou velmi silný, takže jsem se musel vyprázdnit do vadnoucího listí. Přitom mi chyběla síla k tomu, abych se s ním rozloučil nadobro. Mým kamarádům se nevedlo jinak a po nocích plných bolesti nás konečně od našich útrap osvobodil dlouhý spánek.

Na rozdíl od noční dřímoty v létě, která nebývá nikterak zvlášť hluboká, nezanechává dlouhý spánek vůbec žádné vzpomínky. Zda jsem mezitím krátce bděl, či nikoliv, jsem po probuzení nedokázal říci. Probuzení bylo nádherné, úžasné a dalo nám zapomenout na veškeré utrpení mrazivých dní.

Nejprve jsem vůbec nevěděl, kde jsem. Ze všech stran přicházela slabá záře a své okolí jsem rozeznával jen v neurčitých obrysech.

Uvnitř jsem cítil brnění a zmocnila se mne neuhasitelná žízeň, takže jsem celý den pil. Zdálo se, že země během našeho spánku podivuhodně nasákla vodou, bylo to něco úplně jiného než noční svlažování od našich matek. Avšak místo přemítání o tom, kdo nebo co to způsobilo, jsem se zase potýkal s hladem.

Naštěstí, když už slunce svítilo déle a ohřálo lesní vzduch, spadly mi z očí šupiny mých pupenů. Teď jsem jasně viděl, že stojím mezi svými spolužáky. Všichni jsme s námahou vytlačovali svoje lístky z větví a rozhlíželi se kolem. Jasné paprsky dopadaly na velice jemné, citlivé listí a našimi žilami proudila první sladká potrava. Požitek ale neměl dlouhého trvání, protože jakmile jsem se posilnil,

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy Ze života buků**.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.